

Magdaléna Jochcová
Vyjádření epistémické modality ve francouzštině
Diplomová práce
Ústav románských studií FF UK – 2015
Posudek oponenta

V úvodu několik slov k praktickým/technickým aspektům předložené práce. V práci je celkově velmi málo překlepů – shodou okolností lze najít dvě na první straně Úvodu („... vyjde o obecného ...“; ...příslušné pasáže...“). Autorka hojně využívá poznámkový aparát, citace jsou rovněž spolehlivé, jedinou výtkou je absence Nuytsova monografie z roku 2001 (viz str. 7 a 16) v závěrečném bibliografickém seznamu. Titul celé práce je svou šíří poněkud zavádějící, patrně stálo za úvahu jej doplnit alespoň podtitulem typu „Modální adverbia“ apod.

Práce je v zásadě rozdělena na část teoretickou a část praktickou, v níž se vyhodnocují výsledky vlastního výzkumu. Již první část – teoretická – bohužel vykazuje poměrně závažné nedostatky. Ač je práce opřena o poměrně širokou paletu autoritativních referenčních textů/monografií, nelze se ubránit dojmu, že se diplomantce nepodařilo představit zkoumanou materii alespoň trochu synteticky a kriticky ji zhodnotit. Uvedu několik příkladů :

- již na úrovni základní terminologie by bylo dobré vyjasnit základní termíny jako (modalitní, epistémický) specifikátor, indikátor, operátor (propoziční, predikační) a vztahy mezi nimi. Co se rozumí např. sublexikální úrovni (str. 19-20)? Odstavec věnovaný vnitřní denotaci epistémické modality končí záhadnou formulací : „*Je však nutné poznamenat, že epistémie se zde vytrácí ve prospěch modality alétické.*“ (ibid., str. 19). O alétické modalitě je předtím zmínka jen na str. 9 a pak na str. 12, kde se říká : „Epistemická a alétická modalita jsou si z logického hlediska velmi blízko, neboť obě operují v poli pravdivosti výpovědi (...)“. Podle tabulky převzaté z Gosselina se alétická a epistémická modalita liší v zásadě jen v parametru (I), tj. *instance de validation*. Termín *dosah* je českým ekvivalentem fr. *portée* (v guillaumovské terminologii nebo obecněji)? O *portée* se tvrdí na str. 24, že o něm již „*tato práce dále nepojednává*“.
- Mnohé pasáže se v textu opakují, např. tabulka na str. 17 převzatá z Gosselina se v poněkud pozměněné podobě objevuje na str. 26 - 28. O studii Guerry, Catelin et Caron je prvně zmínka v poznámce 29 na str. 19, ta je rozvedena na str. 26 a pak údajně výsledky autorčiných výzkumů jsou průnikem (viz str. 54, 57) s touto studií, což si nedokážu představit. V posledním odstavci na str. 28 autorka tvrdí, že „...při vyhodnocování výsledků autoři zapomněli do levé škály (fig. a) uvést *probablement*, u něhož však lze s jistotou předpokládat, že se mělo nacházet mezi *éventuellement* a *sans doute*.“ Ve zmíněné studii z roku 1993 se však *probablement* nachází logicky na druhé škále (fig.b) hodnotící stupeň pravděpodobnosti (!). Rovněž tabulka s prvními datacemi se objevuje na str. 31 a pak v poněkud rozšířenější podobě na str. 44.
- Diachronní analýza počínaje 6.1.1. má dost spornou výpovědní hodnotu. Datace prvního výskytu ve Frantextu není příliš průkazná, jediným zatím nejspolehlivějším nástrojem je FEW (TLF přebírá často údaje z tohoto zdroje). Vzájemný chronologický vztah mezi základovým adjektivem a odvozeným adverbiem (např. *seur/sûr* vs *seurement/sûrement*) není nijak významný, zvláště u slov (polo)učeného původu, kde by bylo třeba rozlišovat mezi tím, co se tradičně označuje jako *dérivation verticale* oproti *dérivation horizontale* (latinizujícího původu). Autorka sice vzala v jednom případě v potaz vývojové a/nebo ortografické varianty (právě u *seur/sûr* aj.), nikoliv však systematicky, čímž se mnohé datace stávají málo věrohodnými. Stačí jeden

příklad : *éventuel* (viz tabulka 6 na str. 44) je údajně doložen ve Frantextu od 19. století, v podobě *esventuelles* však již od roku 1579. Interpretace starších textů vyžaduje často hlubší komparativní analýzu : např. u verše z Louise Labé : *Je ne voudrois le dire assurément ...* (pozn. 63 na str. 46) si vůbec nejsem jist, zda lze s jistotou pokládat *assurément* za adverbium způsobu.

- Jak autorka několikrát poznamenává (např. na str. 61), „modální adverbium je schopno vstoupit do konstrukce „*Il est Adj que P* či „*Que P est Adj*. Funkci adverbia způsobu je možné ověřit parafrází „*de (façon + manière) Adj*.“ Tento jednoduchý test však nikde nepoužila a je pak nucena k formulacím typu (str. 68-69) : „Je třeba zde upozornit, že podle Molinier & Lévrier (2000, s. 98) se *vraisemblablement* (a *naturellement*) v postverbální pozici obvykle interpretuje jako adverbium způsobu, což se však neshoduje s výsledky z korpusu, kde naopak převládá modální užití (viz. s. 33.). Naopak u *naturellement*, kde užití ve funkci adverbia způsobu teoreticky převládá, se toto potvrdilo. U *naturellement* bylo velmi obtížné rozlišit modální užití od užití nemožného.“ *Comprenne qui pourra!* Test není vždy úplně průkazný, při adverbializaci dochází nečistě k lexikalizaci, tj. vývoji k nepredikovatelnému významu v porovnání se základovým adjektivem (*certain*>*certainement*), navíc interpretace se odvíjí od generické /okurenční interpretace : *Le loup est naturellement carnivore* (?*Il est naturel que le loup est carnivore*/ ?*Que le loup soit carnivore est naturel*) vs *Ce loup solitaire est naturellement redouté par les bergers*. V ústním projevu lze oba významy odlišit intonací, v psaném textu lze někdy využít interpunkce (*Il est, naturellement, redouté ...*) atd. Bez využití testů zůstává rozlišení mezi modálními a způsobovými adverbii poměrně subjektivní, tedy málo přesvědčivou záležitostí. Z čistě lingvistického pohledu je toto má nejzásadnější výtka.
- Jakkoli oceňuji rozsáhlou práci s korpusovým materiálem i základní literaturou, nemohu než navrhnout hodnocení dobře.

7.9.2015

Jaroslav Štichauer
oponent